

VÕRU MAAKONNA HEAOLUPROFIIL

VÕRU 2019

SISSEJUHATUS

Tervis ja heaolu on igapäevase elu loomulikuks eeltingimuseks, olles nii individuaalsel kui ka rahvuslikul tasandil tähtsaimaks ressursiks. Igal Eestis, sh Võru maakonnas elaval inimesel peab olema võimalus elada tervist toetavas keskkonnas ja teha tervislikke valikuid, mis on nii terve isiksuse kujunemise kui ka maakonna eduka sotsiaalse ja majandusliku arengu eeltingimuseks.

Võru maakonna heoluprofiili koostamist juhtis Võrumaa Arenduskeskus kaasates teemaga seotud osapooli – kohalikke omavalitsusi, organisatsioone, kodanikuühendusi ja teisi huvigruppe. Võru maakonna heoluprofiil kaardistab erinevad sisendid, mõõdikud ja näitajad, et anda parem ülevaade maakonna elanike heolust, s.t. tervise, turvalisuse ja sotsiaalse kaitse seisundist ja neid mõjutavatest teguritest.

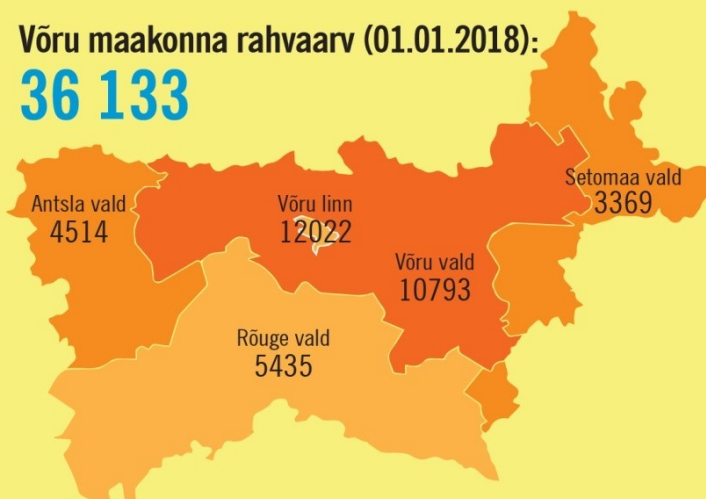
Heoluprofiil sisaldab erinevaid valdkondi ja aitab luua terviklikku vaadet maakonnast ning lihtsustab analüüsiprotsessi teiste maakondade ja kogu Eesti indikaatorite võrdluses. Heoluprofiil on suunatud kõigile maakonna elanikele ülevaate saamiseks rahvastiku hetkeolukorrast. Heoluprofiil on suunatud ka erinevate valdkondade spetsialistide, poliitikutele ja otsustajatele, aidates heaolu temaatikat paremini mõista ja selgemini näha seoseid erinevates valdkondades tehtavate otsuste ja planeeritavate tegevuste ning mõjutavate tegurite vahel. Sellest lähtudes on Võrumaa Arenduskeskuse tegevuse üheks eesmärgiks heaolu valdkonna süsteemse arendamise ja koostöösuutlikkuse suurendamisega parandada meie inimeste heaolu ja pikendada tervena elatud aastaid maakonnas. Võru maakonna heoluprofiili koostamisel lähtuti põhimõttest anda lihtne, selge ja faktipõhine ülevaade hetkeolukorrast, mis looks rahvatervise arutelude tõstatamiseks laiema kõlapinna nii elanike kui ka otsustajate hulgas ning aktiveeriks kogukonna liikmeid tegutsema paremate tervisetulemite saavutamiseks.

Heoluprofiil annab ülevaate hetkeolukorrast ja toob välja muutused viimaste aastate jooksul. Kuna rahvastiku tervis ja heaolu on ajas pidevalt muutuv, siis toimub ka Võru maakonna heoluprofiili regulaarne ülevaatamine, asjakohastamine ja uuendamine. Võru maakonna heoluprofiil on kinnitatud SA Võrumaa Arenduskeskuse nõukogu poolt.

RAHVASTIK

Võru maakonna rahvaarv (01.01.2018):

36 133

Keskmine
asustustihedus:

13 elanikku/km²

Populaarseimad nimed
ja mediaanvanus:

Eestlasi **95,5%**,
venelasi **3,4%**,
muid rahvusi **1%**

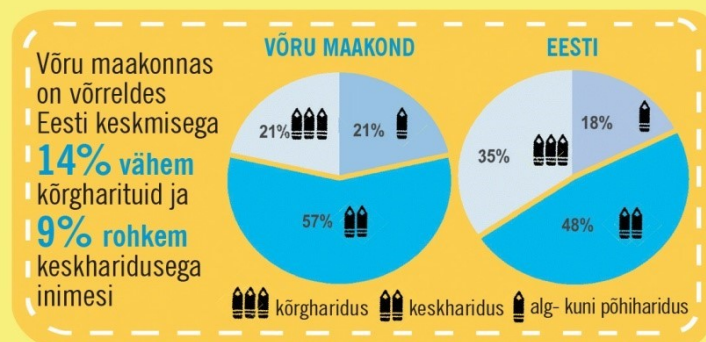

TIIA, 48

AIVAR, 41

Prognooši kohaselt väheneb 2038.
aastaks elanike arv **30,7%**

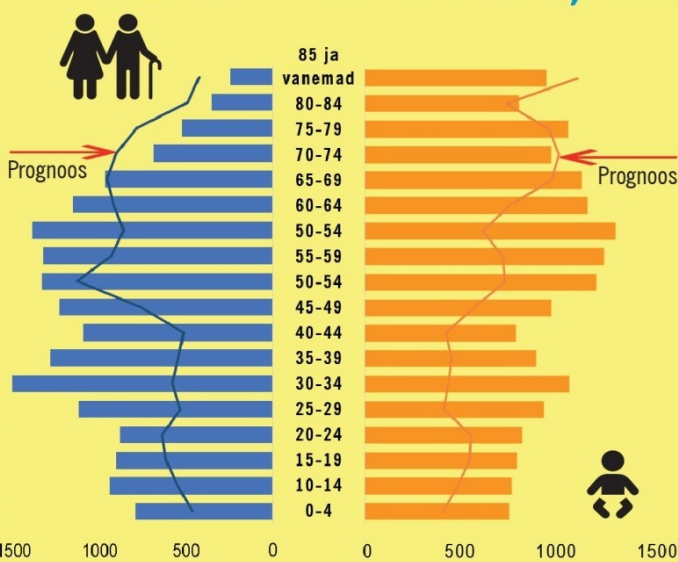
Võru maakonnas on meeste
keskmine eluiga **73 aastat**
ning tervena elatud

aastaid **48,5**

Võru maakonnas on naiste
keskmine eluiga **83 aastat**,
millest tervena elatud

aastaid **48,8**

Eestis on meeste keskmine eluiga **73,7 aastat** ning tervena elatud aastaid **54,5**, naistel **82,3 aastat** ning tervena elatud aastaid **59**. Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on Eesti naiste tervena elatud elu 5,5 aastat lühem, meestel aga üle 9 aasta lühem.

EESMÄRGID

- Meie inimene elab kaua ja tervena. Vähendame erinevust tervena elatud aastates võrdluses Eesti keskmisega
- Meie inimene leiab eneseteostust kogu elukaare vältel
- Suurendame tööhoiue määra eakate, noorte ja vähenenud töövoimega inimeste hulgas
- Meie inimene on hoitud. Vähendame sotsiaalset tõrjutust

TEGEVUSED

- Toetame inimestes tugeva piirkondliku identiteedi säilitamist ja elu austavate hoiakuid, mis aitavad kasvatada sidusat ühiskonda ning luua iga inimese jaoks kuuluvuse ja vajalikkuse tunnet

- Väärtustame tervist toetavaid valikuid ja vähendame tervisest tulenevat ebavõrdsust
- Arendame avalikku ruumi, teenuseid ja eneseteostuse võimalusi nii, et need arvestavad inimeste eripärasid ning vajadusi ja toetavad erinevate ühiskonnagruppide võimetekohast osalemist ühiskonnaelus ja tööhoives
- Kaasame kogukonna avalike teenuste loomisse ja osutamisse ning anname kogukondadele suurema vabaduse ja vastutuse inimeste heaolu tagamisel
- Sotsiaalhoolekandelse abi kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks hoolitseme personali olemasolu eest ning säilitame ja arendame taristut ning tehnoloogilisi lahendusi
- Tagatud on kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus esmatasandi tervisekeskustes, perearstikeskustes, Lõuna-Eesti Haiglas ja Värskas Kuurortravikeskuses
- Toetame heaolu valdkonna kiiret arengut ja sotsiaalset innovatsiooni

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a elanike arv, mis põhineb 2018. aasta andmetel.

RAHVASTIK

1. jaanuari 2018 seisuga elas Võru maakonnas 36 133 inimest, kellest 18 378 (51%) naised ja 17 755 (49%) mehed. Rahvastikust 95% moodustasid eestlased, 4% venelased ning 1% ulatuses muud rahvused¹. Võru maakonna inimesed elavad Võru linnas ja neljas vallas (Antsla vald, Rõuge vald, Setomaa vald, Võru vald)². Piirkonda, mille pindala on 2773 km², iseloomustab hajaasustus, keskmiselt elab siin 13 elanikku km² kohta.

Võru maakonna iive on negatiivne. 2017. aastal sündis maakonnas 396 last ning registreeriti 536 surma³. Summaarne sündimuskordaja (keskmine elussündinud laste arv naise kohta tema elu jooksul) on 1,51⁴. Ehkki 2017. aasta haldusreformi tulemusena suurenes Võru maakonna pindala ning koos sellega elanike arv 2900 inimese võrra⁵, iseloomustab piirkonda viimase dekaadi jooksul eelkõige sündide arvu vähenemine ja vanemaealise elanikkonna suurenemine. Sarnane tendents jätkub maakonnas ka järgneva paarikümne aasta jooksul, tuues kaasa tuntava rahvastiku vananemise⁶ (vt infograafikult).

Võru maakonna elanike tervises seisund on võrreldes Eesti keskmisega halvem, oodatav eluiga sünnimomendil on keskmiselt 78 aastat (naistel 83 ning meestel 73, 2016/2017 andmed)⁷, kuid tervena elatakse neist mõlema soo esindajate hulgas vaid 48 aastat⁸. Oodatava eluea osas oleme sarnased Eesti keskmisega, kuid tervena elatud aastatega jääme keskmisele alla ligikaudu kaheksa aastaga (vt ptk Maakonna tervise ja heaolu ülevaade 2018). Just tervena elatud aastad on need, mis lisavad elueale kvaliteeti, kuna võtavad arvesse hea ja halva tervise levimuse erinevas vanuses inimestel ning peegeldavad piiranguteta elada jäänud aastaid⁹. Olukorra muutmiseks on seatud Võru maakonna arengu strateegia eesmärgiks tervena elatud eluea pikenemise (*meie inimene elab kaua ja tervena*).

Hea tervis on tihedalt seotud haridustasemega. Haridusest sõltub erinevate tervisemõjurite tundmine (tervisekäitumine, kuidas hinnata riske ja osata neid ennetada) ja sissetulek – võimalus lubada endale tervislikke valikuid toetavat elustiili¹⁰. Võru maakonna keskmine haridustase on Eesti keskmisest madalam. Riigikontrolli 2014. aasta hinnangu kohaselt on Võru maakonnas erialase ettevalmistuseta 25-64-aastaste inimeste osakaal üle 35%, mis on 5% võrra rohkem kui Eestis keskmiselt (30%)¹¹. Need on inimesed, kellel on alg-, põhi- või keskkooli haridus, kuid nad ei ole käinud kutse- ega kõrgkoolis. Maakonnasiseselt on märkimisväärne ka sooline vahe: kutse- või kõrgharidusega naisi on Võru maakonnas ligi 60% rohkem kui mehi¹².

¹Statistikaameti andmebaas. goo.gl/86izkq

²Statistikaamet. Võru maakond. goo.gl/7qafxZ

³Statistikaameti andmebaas. goo.gl/tNnq9F

⁴Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. <https://goo.gl/DuUtAv>

⁵Statistikaamet. goo.gl/KMSb1U

⁶Statistikaamet. goo.gl/bxgaen

⁷Statistikaameti andmebaas. goo.gl/cWxzKr

⁸Statistikaameti andmebaas. goo.gl/SG1RKU

⁹Eesti Statistika Kvarталиkiiri 1/12. goo.gl/ZTgEhm

¹⁰OECD. What are the effects of education on health? goo.gl/kig19Z

¹¹Riigikontroll. Ülevaade täiskasvanute osalemisest kutseõppes. <https://goo.gl/HWqv35>

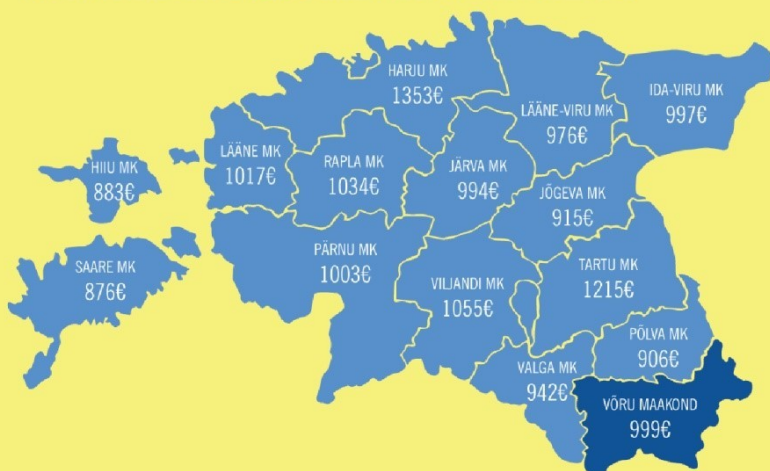
¹²Statistikaameti andmebaas. <https://goo.gl/fjz6xL>

TÖÖTURG

Keskmine brutopalk Võru maakonnas **999€**
mis moodustab **82%** Eesti keskmisest (1221€)

Tööga hõivatud inimesi on Võru maakonnas
57,1% ja kogu Eestis **67,5%**

Võrreldes 2007. aastaga
on tööhõive määr Võru maakonnas
suurenenud **8% võrra**

Võru maakonna naispalga-
töötajate keskmine
brutotunnitasu on
20,9% väiksem
kui meespalgatöötajatel

Meil siseneb tööturule
0,68 noort
iga sealt väljuva eaka
kohta. Eestis kokku on
vastav näitaja **0,84**

- Võru maakonna keskmine brutopalk on samaväärne Eesti keskmisega
- Mehed ja naised saavad võrdset palka
- Noored, eakad ja vähenenud töövõimega inimesed leiavad tööturul võimete kohast rakendust

- Ettevõtjad ja tööandjad
- Töötukassa
- Kohalikud omavalitsused toetavad töökohtade loomist ja inimeste tööle osalemist
- Noorte Tugila programm
- MTÜ Meie ja MTÜ Lõuna-Eesti Erihooldus-teenuste Keskuse toetatud töökeskused
- Võrumaa Kutsehariduskeskuses pikaaegsete töötute toetamine

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Eesti Statistikaamet

TÖÖTURG

Sissetulek on olulisel määral tervist mõjutav tegur¹³. Oluline sissetuleku osa on palk. 2017. aastal oli keskmine brutokuupalk Võru maakonnas 999 eurot, mis on viiendiku võrra madalam kui Eesti keskmine – 1221 eurot¹⁴. Võru maakonnas keskmine brutokuupalk on viimastel aastatel kasvanud, kuid jääb endiselt alla Eesti keskmise ja põhjustab sellega jätkuvalt regionaalset ebavõrdsust

Tööhõivemäär (peegeldab hõivatud inimeste osatähtsust tööealisest rahvastikus) on viimase dekaadi jooksul Võru maakonnas kasvanud 12% ning jõudis 2017. aastal 57%-ni (vt infograafikut). Ometi jääb see Eesti keskmisele (67%) alla 10%-ga. Töötuid inimesi oli 2016. aasta andmetel 5,5%, mida on veidi vähem kui Eestis keskmiselt.

Võru maakonna arengustrateegia aastani 2035+ seab eesmärgiks tööhõive suurendamise eakate, noorte ja vähenenud töövõimega inimeste hulgas (*meie inimene leiab eneseteostust kogu elukaare vältel*). 37% meie inimestest on mõne tegevuspiiranguga¹⁵, muuhulgas vähenenud töövõimega. Eesti Töötukassa Võrumaa osakonnas oli 2017. aastal töötuna arvel 470 vähenenud töövõimega klienti, kellest sai tööle 8%¹⁶. Nende klientide tööle saamine võtab kauem aega, sest vajavad tavapärasest erinevaid töötingimusi ja paindliku töökorraldust.

Oluliseks väljakutseks on mittetöötavad ja -õppivad 15-29-aastased noored ehk NEET-noored, keda oli Eestis 2015. aastal hinnanguliselt 29 000 ja nendest 30% elas Lõuna-Eestis¹⁷. “Noorte Tugila” (programm, mis loodi konkreetse probleemi vähendamiseks) andmetel on nende noorte seas peamiselt haridustee katkestanud, aga ka noored emad, juhutööde tegijad, terviseprobleemidega, vähenenud töövõimega inimesed või pikaajaliselt töötud inimesed¹⁸.

Tööturu ja heaolu olukorda iseloomustab ka sooline ebavõrdsus, mida peegeldab suur palgalõhe. Kui Eestis keskmiselt oli 2017. aasta andmetel palgalõhe 22% naiste kahjuks, siis Võru maakonnas isegi 24%¹⁹. Võrdluseks, et naabermaakonnas Põlvas on see näitaja vaid 12,9%.

¹³OECD. What are the effects of education on health? goo.gl/kig19Z

¹⁴Statistikaameti andmebaas. <https://goo.gl/QonaWz>

¹⁵Eesti Statistika. Puudega inimeste sotsiaalne lõimumine. <https://goo.gl/gr69p2>

¹⁶Eesti Töötukassa Võrumaa osakond.

¹⁷Statistikablogi. <https://goo.gl/Jfasxe>

¹⁸Millistel noortel on suurim risk Eestis hätta jääda? (Heidi Paabert) <https://goo.gl/u84Mjr>

¹⁹Statistikaamet. <https://goo.gl/35zY4J>

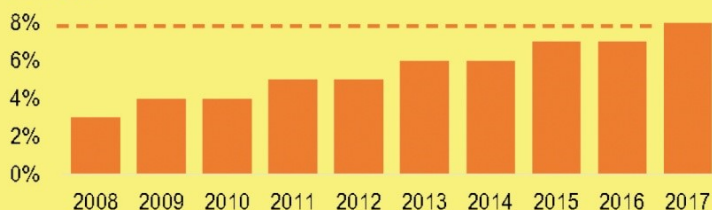
HEAOLU

15%

elanikest ehk ca 5400 inimest elab vaesuses, s.t. neil on raskusi võimaldada endale eluks vajalikku, näiteks eluase, pesumasin, telefon jms

Puuetega laste osakaal kõigist Võru maakonna lastest on 8%, mis on 5% rohkem kui 2008. aastal

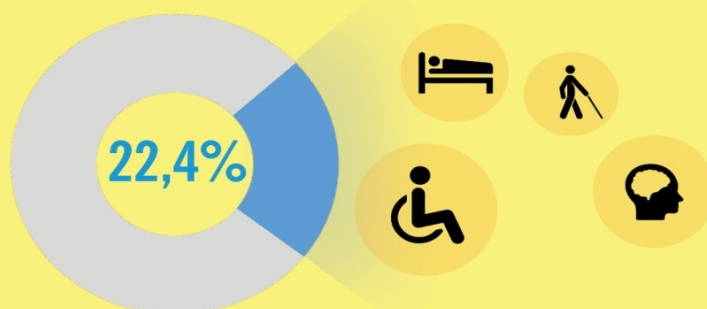

Eestis on puuetega laste osakaal kõigist lastest **5,2%**, mis on **2,8% vähem** kui Võru maakonnas

5,3% ehk rohkem kui 1900 inimesel pole sugulasi, sõpru ega naabreid, kellelt vajadusel tuge või abi saada

Puuetega inimeste osakaal rahvastikust on **22,4%**

mis on peaaegu **2x suurem** võrreldes Eesti keskmisega (11,6%)

55,2% elanikest hindab oma **eluruumide seisundit heaks või väga heaks**. Eestis on vastav näitaja **67,7%**

EESTI

VÕRU MAAKOND

EESMÄRGID

- ➔ Iga laps saab kodulähedase alus- ja põhihariduse, mis aitab välja arendada tema andeid ja potentsiaali ning loob parimad eeldused elus hakkama saamiseks
- ➔ Eakad ja erivajadustega inimesed on väärtustatud ühiskonna osa, nende tööhõive on kõrge ning elukorraldus ja elukvaliteet sõltuvad enda valikutest
- ➔ Kogukonnad on tugevad ja sidusad
- ➔ Adekvaatset majanduslikku toimetulekut toetav toetuste ja teenuste süsteem, mis pakub inimesele püsivat kindlustunnet

VÕRGUSTIK

RAAMDOKUMENDID

- ✋ Kohalikud omavalitsused – sotsiaal-, haridus- ja noorsootöö
- ✋ Sotsiaalkindlustusamet
- ✋ Töötukassa
- ✋ Tervishoiuasutused
- ✋ Puuetega Inimeste Koda
- ✋ Seltsingud ja ühingud

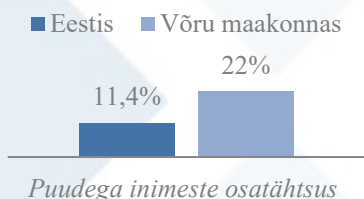
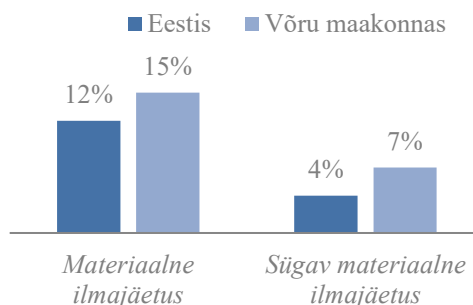
- 📅 Heaolu arengukava 2016-2023
- 📅 Laste ja pere arengukava 2012-2020

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Statistikaamet, Tervise Arengu Instituut, Võrumaa Arenduskeskus, Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet

HEAOLU

Võru maakonna arengustrateegia eesmärk on vähendada materiaalse ilmajäetuse määra (*meie inimene on hoitud. Võrdsed võimalused ja sidusad kogukonnad*). Olukord, et 2017. aastal elas Võru maakonnas ligi 15% inimestest materiaalses ilmajäetuses ning ligi 7% sügavas ilmajäetuses (keskmine näitaja Eestis on mõlemas kategoorias ligi 3% madalam)²⁰, vajab strateegilist sekkumist. Ilmajätetus väljendub selles, et inimesed jäävad hätta vastavalt kas kolme või nelja komponendiga järgnevatest: eluasemega seotud kulude tasumine, kodu soojana hoidmine, ettenägematute kulutuste tegemine, kvaliteetsete valgurikaste toitude (liha, kala) söömine, nädalase puhkuse võimaldamine kodust eemal, neil ei pruugi olla autot, pesumasinat, värvitelarit või telefoni. Igasugune sotsiaalne tõrjutus on taunitav, sest inimese enda kõrval on kaotajaks ka ühiskond ja selle areng²¹.

Võru maakonna erivajadustega inimeste osatähtsus rahvastikus on 22%, mis on poole kõrgem kui Eesti keskmine. Eestis tervikuna on viimastel aastatel erivajadustega laste arv ja osakaal oluliselt kasvanud. 2018. aasta seisuga on meie maakonnas 1541 erivajadusega last, kes moodustavad kõikide laste arvust 5,0–9,1% (kõige vähem on Setomaa vallas ning

kõige rohkem Antsla vallas)²². Pered, kus kasvab puudega laps, hindavad oma toimetulekut poole halvemaks, kui need, kus ei ole puudega last. Vähemalt 90% sellistel peredel on hoolduskoormusega inimeseks ema, kusjuures enam kui pooled nendest ka töötavad²³.

Lõuna-Eesti inimeste üldine rahulolu leibkonna majandusliku toimetulekuga või eluruumidega on Eesti keskmisega samaväärsel tasemel²⁴. Samal ajal on meie inimeste materiaalne toimetulek ning elamistingimused kehvemad võrreldes Eesti keskmisega. Seda võib pidada siinsete elanike leplikumaks hoiakuks.

Inimese sissetulekute ja teda ümbritseva füüsilise keskkonna kõrval on heaoluks vajalikud ka sotsiaalsed suhted. Eestis keskmiselt hindavad 95,5% inimestest, et nad saavad abi saamiseks lähedase poole pöörduda. Võru maakonnas on nende, sotsiaalses isolatsioonis inimese osatähtsus, kellel enda hinnangul polnud abi saamiseks kellegi poole pöörduda, 5,3% ehk ligi kaks tuhat inimest.

²⁰ Statistikaamet andmebaas. <https://goo.gl/YkSjUe>

²¹ Eesti Statistika Kvartalikirj 2/2017. <https://goo.gl/G1ZHuV>

²² Sotsiaalkindlustusamet. <https://goo.gl/xQHby1>

²³ Sotsiaalministeerium. Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring 2017. <https://goo.gl/42r4Py>

²⁴ Eesti Statistika Kvartalikirj 3/2017. <https://goo.gl/mhGZEa>

HAIGUSED JA VIGASTUSED

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

2017. aastal oli Eestis vigastatuid **kokku 156 000**, nendest **800 hukkus** ja ligikaudu 1000-le määrati puue.

Iga päev vajab Eestis vigastuste tõttu ravi **üle 400 inimese**, kellest viiendik on lapsed.

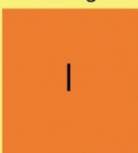
Iga 12. elanik Eestis vajab vigastuste tõttu ravi (maksumus **20 miljonit eurot**), kusjuures iga üheksas oli alla aastane laps, avaliku sektori kulu **43 miljonit**.

Pooled Eestis toimunud vigastused on seotud **kukkumisega** – libisemine, komistamine; kümendikul süüdi **jää ja lumi**, külmendikul süüdi trepid.

Surma põhjuste TOP 5 Võru maakonnas:

Vereringeelund-konna haigused

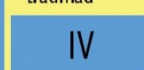
Pahaloomulised kasvaja

Südame isheemiatõbi

Vigastused ja traumad

Peaajuveresoonte haigused

Pahaloomulise kasvaja tõttu suri Võru maakonnas **100 000 elaniku kohta rohkem inimesi kui Eestis keskmiselt**

Õnnetusjuhtumi, mürgistuse või trauma tõttu suri Võru maakonnas **100 000 elaniku kohta rohkem inimesi kui Eestis keskmiselt**:

vastav keskmise suremusnäitaja Eestis **64,03** ja Võru maakonnas **99,44**

- Tõsta teadlikkust haiguste ennetusmeetoditest
- Teha rohkem koostööd meditsiini- ja tervishoiutöötajate, haridusasutuste ja kohalike arendajatega, et ennetada võimalikult palju keskkonnast tingitud vigastusi ja haigusi
- Tervisliku toidu propageerimine ning liikumisharjumuste tõhustamine
- Vähendada enneaegseid surmasid ning haiguste ennetamisega vähendada kulusid, mis on erinevatest negatiivsetest tagajärgedest tingitud
- Igapäevane vastutuse võtmine oma tervise eest

2016. aastal oli Võru maakonnas kokku **4875 välispõhjustest (mitte haigused) tingitud vigastust**, sh **4602 õnnetust**

4434 juhuvigastusega õnnetust:

- 1934 kukkumist
- 1825 eluta mehhaanilise jõu õnnetust
- 273 elusolendi mehhaanilise jõu õnnetust
- 6 uppumissurma (ja muud hingamisõnnetust)
- 16 elektrivoolu, kiirguse, temperatuuri ja rõhu õnnetust
- 17 suitsu- ja tuleõnnetust
- 78 kokkupuudet kuumuse ja tuliste esemetega
- 116 kokkupuudet mürgiste loomade või taimedega
- 13 loodusjõudude õnnetust
- 24 juhuslikku mürgistust
- 104 ülepingutust (sh reisimine)
- 23 muudel täpsustamata põhjustel toimunud juhuslikku õnnetust

Muid välispõhjustest tingitud vigastusi:

13 tahtlikku enesekahjustust, 128 rünnet, 5 ebaselge tahtlusega rünnet, 127 muud õnnetust

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Haigekassa, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut

HAIGUSED JA VIGASTUSED

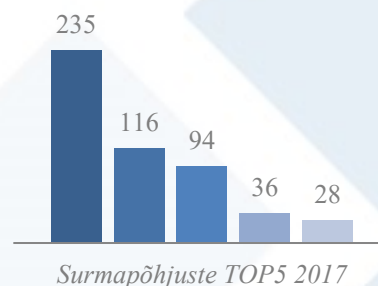
Võru maakonna surmapõhjused ei erine oluliselt Eesti näitajatest. Peamisteks surmapõhjusteks on vereringe elundkonna haigused, pahaloomulised kasvaja, südame isheemiatõbi, vigastused ja traumad ning peaaegu veresoonte haigused²⁵.

Enamiku neist haigustest moodustavad mitte-nakkushaigused, mis on kujunevad välja pika aja jooksul, kuid häire tekkedes põhjustavad olulist elukvaliteedi langust ja enneaegset suremust (enne 70. eluaastat)²⁶. Mitte-nakkushaigustesse haigestumise riski tõstab vähene kehaline aktiivsus, suitsetamine, alkoholi liigtarvitamine ja ebatervislik toitumine. Võru maakonnas on 55% 16-aastased ja vanemad inimesed vähemalt ühe kroonilise seisundiga²⁷, seetõttu on oluline pöörata tähelepanu eelpool loetletud riskiteguritele ning nende vähendamisele.

Rasketest nakkushaigustest on Võru maakonnas suhteliselt positiivne seis tuberkuloosiga –2017. aastal Eestis kokku 171 esmajuhtu, millest vaid 2 juhtu Võrumaal²⁸ ning HIV'ga 2017. aastal Eestis kokku 219 juhtu, millest vaid 2 juhtu leidis aset Võrumaal²⁹. Viimastel aastatel on Võru maakonnas oluliselt tõusnud Norwalk-viirusnakkusesse ehk noroviirusesse haigestumine. Noroviirused levivad kergesti nii lasteaedades kui ka täiskasvanute kollektiivides, kus võivad esineda rühmaviisiliste haigestumistena³⁰. Võrumaal on iseloomulik kõrge meeste haigestumus – kui Eestis keskmiselt on haigestunutest 57% mehi ja 43% naisi, siis Võru maakonnas moodustavad haigestunutest 94–100% mehed^{31,32,33}. Kõige enam ohustab haigus koolieelikuid (tavaliselt enam kui pooled juhtudest), ajateenistujaid ning mittetöötavaid inimesi).

Õnnetuste ning vigastuste tagajärjel oleme kümne aastaga kaotanud 361 inimest ehk Sõmerpalu aleviku jagu inimesi (perioodil 2008–2017)³⁴. 2016. aastal sai Võru maakonnas 4875 inimest vigastada, Eestis kokku 156 000. Eestis vajab iga päev vigastuste tõttu ravi üle 400 inimese (iga 12. elanik), kellest viiendik on lapsed. Pooled vigastused seotud kukkumisega – libisemine, komistamine, kümnendikul juhtudest on süüdi jää, lumi, samuti trepid. Pooled vigastustest saadi kodukeskkonnas. Avaliku sektori kulu seoses vigastustega oli 2016. aastal kokku 43 miljonit eurot, kusjuures 20 miljonit kulus kukkumisega seotud vigastuste ravile³⁵.

- Vereringeelundite haigused
- Pahaloomulised kasvaja
- Südame isheemiatõbi
- Vigastused
- Peaaegu veresoonte haigused

²⁵Surma põhjuste register. <https://goo.gl/1wSPRK>

²⁶CDC. Introduction to NCD Epidemiology. <https://goo.gl/ezmiHC>

²⁷Statistikaameti andmebaas. <https://goo.gl/xxw3ws>

²⁸Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. <https://goo.gl/b1Bx7k>

²⁹Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. <https://goo.gl/1EnpBF>

³⁰Terviseamet. Noroviirusnakkus. <https://goo.gl/F9nigM>

³¹Nakkushaigused ja immunoprofülaktika Eestis 2015. <https://goo.gl/nacR3D>

³²Nakkushaigused ja immunoprofülaktika Eestis 2016. <https://goo.gl/4mJUmf>

³³Nakkushaigused ja immunoprofülaktika Eestis 2017. <https://goo.gl/Vqk2zU>

³⁴Surma põhjuste register. <https://goo.gl/1wSPRK>

³⁵Tervise Arengu Instituut. Vigastused 2016. <https://goo.gl/TzWYsN>

TOITUMINE JA LIIKUMINE

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

Eestis on pea **iga kümnes** laps rasvunud ja **iga kuues ülekaaluline**

Ülekaaluliste inimeste osatähtsus Euroopa Liidus on **51,6%**, Eestis **53,9%** ja Lõuna-Eestis **56%** (2014, 2016)

39% Eesti meestest ja **32%** naistest ei tegele minimaalsel

tasemel tervisespordiga.

42% meestest ja naistest teeb tervisesporti piisavalt.

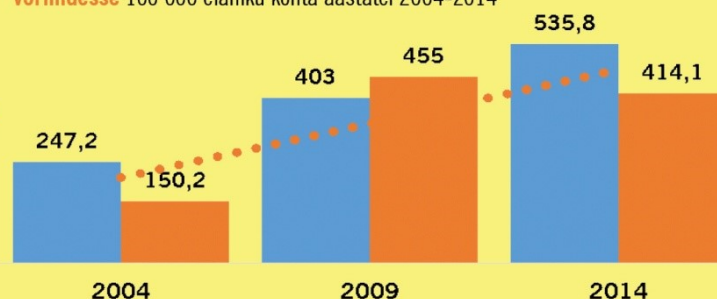
2015. aastal olid ülemäärase kehakaalu ja vähese liikumise-ga seotud otsesed kulud Eestis **45,5 miljonit eurot**¹

Üleliigse kehakaaluga inimeste arv on Eestis pidevas tõusujoones

2014. aastal oli Eesti tööealistest inimestest **52%** ülekaalulised või rasvunud, prognoos 2025. aastaks on **62%**

Esmahaigestumus **II tüüpi diabeeti** ja **rasvumisse ning muude liigtoitumise vormidesse** 100 000 elaniku kohta aastatel 2004-2014

Eestis on **sagenenud** esmahaigestumus erinevatesse üleliigse kehakaaluga seotud haigustesse, sh **II tüüpi diabeet**

Piisavalt puu- ja köögivilju söövate elanike osakaal on kõigis Eesti maakondades **madal**

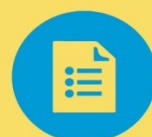

2015. aastal kaotasime Eestis kõrge kehamassiindeksi tõttu ligi **42600 eluaastat**, mis on võrdne ca 600 inimese eluaastatega kokku

EESMÄRGID

- Meie inimene elab tervena ja kaua – liigub piisavalt, toitub tasakaalukalt ja väldib riskikäitumist
- Iga inimene liigub röömuga vähemalt 60 minutit päevas
- Vanemad, kogukond, lasteasutused ja kohalikud omavalitsused on teadlikud oma põhirollist laste ja noorte kehaliste tegevuste võimaldamisel ja laste innustamisel
- Avaliku sektori poolt pakutud toit on tervislik, kvaliteetne ja eelistatult kohalik
- Elu-, õpi- ja töökeskkond toetab tervislikke valikuid

TEGEVUSED

- Tõstame teadlikkust liikumise kasulikkusest
- Soodustame koos perega liikumise erinevaid vorme
- Väärtustame ja toetame kogukondade algatatud aktiivse liikumisega seotud tegevusi
- Soodustame laste ja noorukite aktiivset mängu nii kodus, õues kui haridusasutustes
- Looime võimalusi mitteväistluslike treeningrühmade tegevuseks
- Tõstame teadlikkust aktiivsest transpordist (liiklemine jalgsi või rattaga) ja soodustame seda
- Teadvustame liigse meelelahutusliku ekraaniaja ja kehaliselt mitteaktiivse aja negatiivset mõju vaimsele tervisele ning laste ja noorte arengule

Allikad: Statistikaamet, Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Haigekassa, Sotsiaalministeerium

Allikas¹ : Partei M. (2016) Cost of overweight and obesity in Estonia. Master`s theses, University of Tartu. Allikas²: Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna nõunik Kristina Köhleri poolt tehtud arvutused, tuginedes Eesti Statistikaameti ja Univeristy of Washington Institute for Health Metrics and Evaluation andmetele.

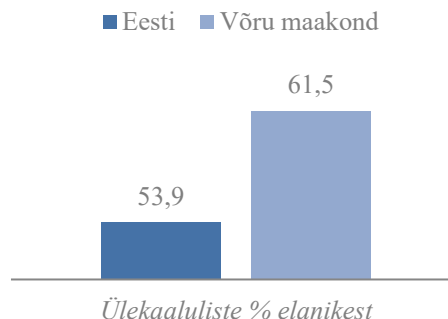
TOITUMINE JA LIIKUMINE

Tervise Arengu Instituudi tervise ja heaolu ülevaatest 2018³⁶ selgub, et Võru maakonnas on 16-74-aastaste inimeste hulgas ülekaalulisi või rasvunud kokku 61,5% (Eesti üks halvim näitaja). Vastavalt Euroopa laste rasvumise seirele³⁷ algab probleem juba kooli astudes. Võru maakonnas esimesse klassi minejatest keskmiselt iga neljas on ülekaaluline või rasvunud. Üldine tulemus on Eesti keskmisega samaväärne.

Tervise Arengu Instituudi maakondlikud andmed³⁸ liikumise ja toitumise kohta näitavad, et meie inimesed liiguvad rahuldaval määral. Piisavat liikumist harrastab 71% 16-74-aastastest.

Ülekaalu põhjustavaks teguriks on ka ebatervisliku ja tasakaalustamata toidu söömine. Ehkki hommikueine söömine on tervisliku kehakaaluga positiivselt seotud, ei söö igapäevaselt hommikueinet üle 40% Eesti 11-15-aastasest õpilastest³⁹. Tervise Arengu Instituudi andmetel ei söö hommikueinet igapäevaselt üle 40% 11-15-aastastest õpilastest. 16-74-aastastest Võru maakonna inimest tarbib vaid 4% piisavas koguses juur- ja puuvilju. Ehkki koolis võivad noored saada suhteliselt hästi tasakaalustatud toitu, võib tervisliku toidu söömine kodus jääda ühelt poolt pere teadmiste ning oskuste, kuid teisalt hoopis finantsvõimekuse taha.

Healuprofiili koostamise käigus kogunenud Võru maakonna eri valdkondade eksperdid töid täiendavalt välja, et avaliku sektori vahenditest korraldatud toitlustus sh erinevate ürituste ja kohtumiste toitlustus, peab vastama tasakaalus toitumise tavadele.

³⁶Tervise Arengu Instituut. Võrumaa tervise ja heaolu ülevaade 2018. <https://goo.gl/5D4m6o>

³⁷Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. <https://goo.gl/XBHnnp>

³⁸Tervise Arengu Instituut. Võrumaa tervise ja heaolu ülevaade 2018. <https://goo.gl/5D4m6o>

³⁹Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. <https://goo.gl/bCj7hu>

SÕLTUVUSAINED

419 inimest suri alkoholitarvitamisest põhjustatud haiguse tõttu (2017. a. Eestis kokku)

Surmad alkoholijoobes:

- 55% tuleõnnetus
- 42% liiklus
- 42% uppumine
- 32% enesetapp
- 22% kukkumine

Eesti Haigekassale läks alkoholiga seotud haiguste ravimine 2015. aastal hinnanguliselt maksma **50,3 miljonit eurot**

2017. aastal avastati Võru maakonnas **seaduserikkumistena:**

- **70** alkoväärtegu
- **52** narkoväärtegu
- **20** tubakaväärtegu

Vähemalt **ühe korra kuus** on Võru maakonnas end purju joonud **38% meestest ja 9% naistest**

Eestis joodi 2017. aastal iga elaniku kohta **8,6 liitrit puhast alkoholi**

Igal aastal leiab Võru maakonnas aset keskmiselt **20 alkoholisurma**. 10 aastaga oleme kaotanud **203 inimest**, kellest 155 mehed (76%) ja 48 naised (24%).

Võru maakonna koolinoored:

- **11%** igapäevast suitsetajat (vähemalt 1 sigarett päevas)
- **5.5%** olnud purjus vähemalt 3 korda viimase aasta jooksul
- **23.1%** proovinud vähemalt kord elus narkootikumi (va kanep)
- **18.4%** suitsetanud kanepitooteid kord elus

EESMÄRGID

- Vähendada tubaka, alkoholi ja narkootikumide tarvitamist ning levikut
- Viia läbi ennetuskampaaniaid ning toetada inimest tegema tervist säästlikemaid valikuid
- Pakkuda sihtgruppidele tugiprogramme, mis aitaksid vähendada tarbijate arvu
- Tubaka, narkootikumide, alkoholikahjude vähendamine

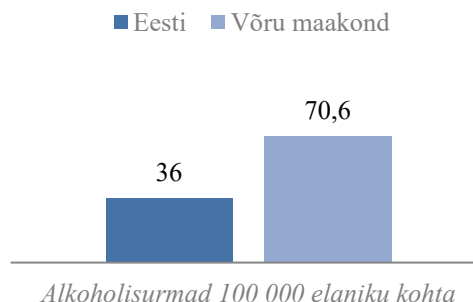
Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Politsei- ja Piirivalveamet, Haigekassa, Tervise Arengu Instituut

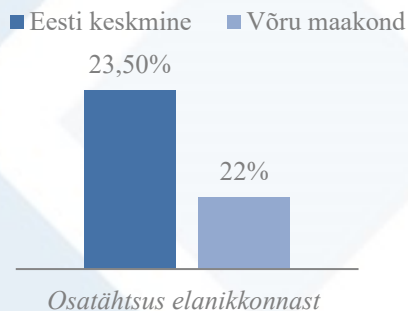
SÕLTUVUSAINED

Uimastid on sõltuvust tekitavad keemilised ained, mis mõjutavad inimese enesetunnet, käitumist ja teda ümbritseva maailma tajumist⁴⁰. Sõltuvus võib tekkida näiteks alkoholi, tubaka ja narkootikumide tarbimisest ning tervise rikkumise korral võib ajendada inimest ka väärtegadele. 2017. aastal registreeriti Võru maakonnas seaduse rikkumistena 70 alkoholi väärtegu, 52 narkoväärtegu ning 20 tubakaväärtegu⁴¹.

Alkoholi liigtarvitamine toob kaasa suuri tervise- ja sotsiaalseid kahjusid mitte ainult liigtarvitajale endale, vaid kogu ühiskonnale (sh lähedastele). Vähemalt ühe korra kuus on Võru maakonnas ennast purju joonud 38% meestest ja 9% naistest⁴². Igal aastal leiab siin aset keskmiselt 20 alkoholisurma. **10 aastaga oleme kaotanud 203 inimest, kellest 155 mehed (76%) ja 48 naised (24%)**⁴³. Eesti halvimal näitajad alkoholisurmade osas on Võru maakonnas⁴⁴ (vt Joonis 1).

Ehkki suitsetamise levimus on Võru maakonnas hinnanguliselt üle 16-aastaste hulgas 22%⁴⁵, jääb suitsetajate arv Võru maakonnas siiski alla Eesti keskmise (vt Joonis 2), jättes arenemisruumi nii haiguste ennetamisel kui ka suitsuvaba keskkonna laiendamisel. Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel⁴⁶ on tubakatarvitamine seotud vähemalt 25 haiguse tekkega ning tubakatarvitamist peetakse maailmas suurimaks surmade põhjustajaks. Pole ühtegi organit, mida tubakakeemia ei kahjustaks. Tubaka tarvitamine põhjustab 40% südame- ja veresoonehaigustest (infarkt, insult), 80% kroonilisest obstruktiivsest kopsuhaigusest ja 90% kopsuvähist. Tubaka tarvitamisest hoidumisel on 40%-l neist haigustest ennetatavad. Tubakasuitsuga saastatud keskkonnas viibib 15% inimestest (nende seas lapsed, allergikud, rasedad naised ja krooniliselt haiged inimesed). Kõige kaitsetumad tubakakeemia ees on lapsed.

⁴⁰Uimastid. <https://goo.gl/gVke6U>

⁴¹Politsei- ja Piirivalveamet. Võrumaa õiguskorra ülevaade 2017.

⁴²Tervise Arengu Instituut. <https://goo.gl/twskkL>

⁴³Surma põhjuste register. <https://goo.gl/ErXP4m>

⁴⁴Tervise Arengu Instituut. <https://goo.gl/pDc2Q7>

⁴⁵Tervise Arengu Instituut. <https://goo.gl/twskkL>

⁴⁶Tubakainfo. <https://goo.gl/WQdWhf>

VAIMNE TERVIS

WHO vaimse tervise definitsioon

Heaoluseisund, kus inimene:

- realiseerib oma võimeid
- tuleb toime igapäevase pingetega
- suudab töötada tootlikult ja tulemusrikkalt
- on võimeline andma oma panuse ühiskonna heaks

Lõuna-Eestis on **koolilaste vaimne heaolu regioonide lõikes keskmisel tasemel**.

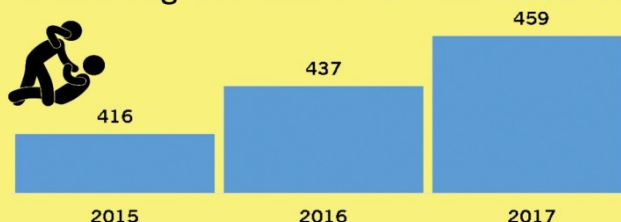
Maakoolides on vaimne heaolu keskmiselt kõrgem kui linnakoolides. Kõige suuremad erinevused ilmnevad aga klasside lõikes – mida vanemas klassis õpilane õpib, seda **madalam on tema vaimne heaolu**

Eesti on **koolikiusamise** indeksi järgi riikide järjestuses koos Šveitsiga **12.–13. kohal**. Kiusamisindeksis järgneb meile Soome. Kõige rohkem koolikiusamist esineb Läti koolides

2017. aastal oli lähisuhte **kuritegusid Võru maakonnas kokku 85**. Lähisuhte vägivallast politseile teatanud Võru maakonna inimeste arv on võrreldes 2015. aastaga suurenenud **43 inimese võrra**

Osad **toiduained soodustavad ärevuse ja depressiooni teket** või süvenemist ning nende vältimine võib aidata vaimset tervist parandada:

Tarbides liigselt suhkrut, tõuseb vere glükoositaseme ja sellega koos väheneb teatud tüüpi proteiini tase, mis kontrollib neuronite kasvu. See paneb aju töötama alla optimaalse taseme ja teeb inimese vastuvõtlikumaks depressioonile. Alkoholi mõjutab kesknärvisüsteemi, mis on vastutav kõigi viie meelega vastuvõetud informatsiooni töötlemise eest, süvendades nõnda ärevuse ja depressiooni sümptomeid. Liigne sool võib mõjutada närvisüsteemi ja häirida emotsioone. See võib immuunsussüsteemi kahjustada ja tekitada väsimust ja uimasust.

Kofeiin mõjub halvasti unele ja uuringud näitavad, et inimestel, kes joovad palju kohvi, teed ja energijooke, on raskusi uinumisega. Uni on aga otseselt tujuga seotud ning häiritud või ebapiisav uni võib meie vaimse tervise rivist välja lüüa. Töödeldud või pakendatud toit sisaldab hüdrogeenit, küllastunud ja transrasvu. Need võivad ummistada artereid ja blokeerida aju verevarustust ning mõjutada selle funktsioneerimist.

EESMÄRGID

OODATAVAD MÕÕDETAVAD TULEMUSED

- Inimeste hoiakute, oskuste, inimest ümbritseva keskkonna ja elutingimuste kujundamine nii, et need toetavad tervislikku eluviisi ja loovad eelduse heaks vaimseks terviseks
- Esmatasandi spetsialistide teadlikkuse tõstmine vaimse tervise edendamiseks läbi inimese elukaare
- Elanikkonna teadlikkuse tõstmine vaimse tervise säilitamise ning edendamise võimalustest
- Eesti elanikud annavad järjest kõrgemaid hinnanguid enda subjektiivsele heaolule (emotsionaalne, sotsiaalne ja psühholoogiline)
- Pikeneb oodatav eluiga ja lisandub tervena elatud eluaastaid
- Alkoholi tarbimine väheneb

- Eesti elanike vaimne tervis on esmane indikaator uute sekkumiste kavandamisel nii tervise-, haridus- kui sotsiaalvaldkonnas, vaimne tervis on prioriteet
- Suitsiideide arv elanikkonna kõikides vanusegruppides väheneb
- Alaealiste sõltuvuskäitumine (alkoholi, narkootikumide, tubakatoodete tarvitamine) väheneb
- Psüühikahäiretest tingitud püsiv töövõimetus väheneb elanikkonnas

VÕRGUSTIKUD JA ÜHENDUSED

- Töötervishoiu ja tööohutuse võrgustik
- Tervist Edendavate Töökohtade Võrgustik
- MTÜ Ergoest
- Eesti Töötervishoiuarstide Selts
- Eesti Töökeskonnaspetsialistide Nõukoda
- Töökeskonna ja esmaabi koolitajad
- Eesti Tervisedenduse Ühing

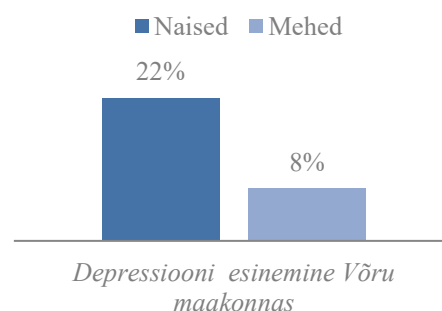
Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Haigekassa, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut, ERSI

VAIMNE TERVIS

Vaimse tervise all mõeldakse inimese sisemist heaolu, mis väljendub tema mõtetes, tunnetes ja toimetulekus igapäevaeluga. Vaimse tervise seisund on aja jooksul muutuv. Vaimse tervise häired soodustavad mitmeid negatiivseid nähtusi ühiskonnas – koolist väljalangemine, töötus, kuritegevus, perevägivald jms. Tööga seotud tegurid on ühed olulisemad täiskasvanute vaimse tervise mõjutajad. Töö ja eneseteostuse puudumine või selle kaotamine kahjustab vaimset tervist. 2014. aasta andmetel oli Eestis kokku 32 498 inimesel tuvastatud töövõimekadu vahemikus 10–100% ning neist 75% ehk 24 475 inimesel oli psüühika- ja käitumishäire põhidiagnoos⁴⁷. Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel⁴⁸ kannatab vaimse tervise häirete all veerand maailma elanikkonnast, kuid vaid 40% juhul see diagnoositakse ning abivajajad saavad ravi.

Kõige levinum vaimse tervise häire on depressioon. Depressiooni hinnanguline levimus Eestis on 5,6%⁴⁹. Depressiooni ennetamisel ja ravi toetamisel on vajalik sekkumine kahel tasandil: esmatasandi moodustavad haigla ja hooldusasutused ning teise tasandi moodustavad eneseabi, kogukondlikud tegevused ja tugirühmad⁵⁰. Tervise Arengu Instituudi avaldatud andmete kohaselt on depressiooni sümptomeid esinenud ligi 22% Võru maakonna naistel ja 8% meestel⁵¹.

Elanike vaimne tervis mõjutab oluliselt kohaliku elu arenguvõimekust, sest vaimse tervise probleemidega inimeste tööviljakus ning valmisolek kogukonda panustada on oluliselt madalam. Seetõttu tuleb vaimse tegevuse edendamisse panustada erinevatest valdkondadest, mis aitaksid kaasa nii elukeskkonna parandamisele (kehalise aktiivsuse soodustamine, rohealade ja avaliku ruumi planeerimine, elamistingimuste parandamine, ühistranspordi korralduse parandamine, alkoholi ja teiste sõltuvusainete kättesaadavuse vähendamine) kui ka individuaalsete teadmiste ja oskuste kujundamisele (psühholoogilise abi kättesaadavuse parandamine, tugispetsialistide võrgustiku suurendamine, vanemlusprogrammide ja riiklike ennetusprogrammide rakendamine).

⁴⁷Praxis. Vaimse tervise häirega inimesed tööturul. <https://goo.gl/cCxQTt>

⁴⁸WHO. Mentalhealth. <https://goo.gl/N9FQiD>

⁴⁹Kleinberg A. Major depression in Estonia. <https://goo.gl/9uWCLF>

⁵⁰Eesti Haigekassa haiguste ennetamise arengukava 2016–2019.

⁵¹Tervise Arengu Instituut. <https://goo.gl/twskkL>

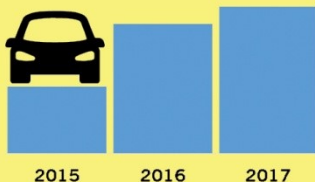
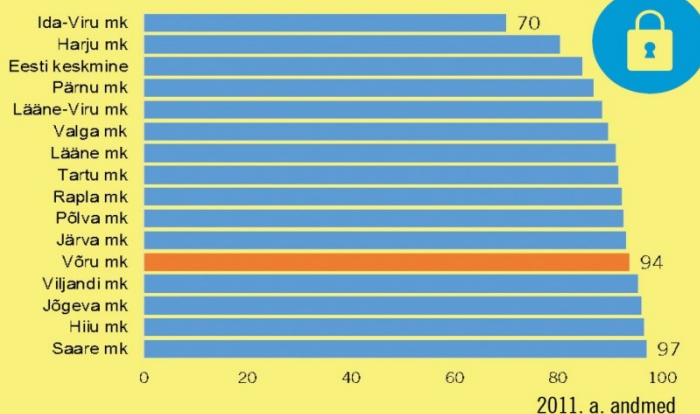
TURVALISUS JA ÕIGUSRIKKUMISED

Võrreldes 2007. aastaga on Eestis kuritegude arv vähenenud **47%**

Kõigist kuritegudest moodustasid enamuse **varavastased kuriteod – 40%**

Võru maakonnas hindavad oma elukeskkonda väga või üsna turvaliseks **94% inimestest** (vanuses 15-70)

Võrreldes 2015. aastaga on liikluskuritegude arv Võru maakonnas **suurenenud 310 võrra**

Avaliku korra rikkumiste arv on Võru maakonnas aastatel 2015-2017 **püsinud stabiilsena**. Kokku toimus 2017. aastal **25** avaliku korra rikkumist

Politsei- ja Piirivalveamet:

Igas ööpäevas sõidavad patrullid inimestele appi keskmiselt **400 korral**.

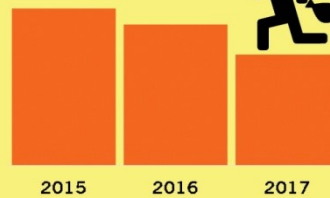
Aastas uuritakse 26 000 kuritegu ning menetletakse **130 000 väärtegu**.

Valve all on **338 kilomeetri** pikkune idapiir, mis on ka Euroopa Liidu välispiiriks.

Registreeritud kuritegude arv on Võru maakonnas **viimase 4 aasta jooksul vähenenud**. Kui 2013. aastal oli registreeritud kuritegude arv **910**, siis 2017. aastal oli vastav number **519**

Võru maakonnas pandi 2017. aastal toime 133 pisivargust ja vara lõhkumist, mis on **36 võrra vähem** kui 2015. aastal

Narkokuritegusid toimus Võru maakonnas **52**

Alkoholiseaduse rikkumisi registreeriti **70**

Tubakaseadust rikuti **20-l korral**

Lähisuhtevägivalla juhtumeid registreeriti **459**, mis on **43 juhtumi võrra rohkem** kui 2015. aastal

EESMÄRGID

- Kuritegude vähendamine
- Kogukonna inimeste kaasamine ja elukeskkonna turvalisemaks muutmine
- Partnerorganisatsioonidega koostöö tõhustamine
- Politseitöö võimekuse ja usalduse suurendamine
- Iga inimene oleks hoitud
- Teadlikum ja kokkuhoidvam kogukond

OSAPOOLED

- Politsei- ja Piirivalveamet
- Maanteeamet
- Kohalikud omavalitsused
- Ministeeriumid
- Vabatahtlikud
- Kaitseliit
- Naiskodukaitse
- Kogukond

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Statistikaamet, Maanteeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Justiitsministeerium

TURVALISUS JA ÕIGUSRIKKUMISED

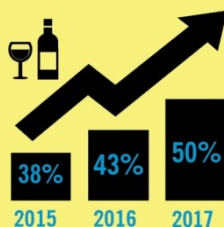

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

Vesi

2017. aastal **uppus Eestis kokku 44 inimest**, mis on keskmiselt 3,34 uppunut 100 000 elaniku kohta. Soomes on vastav näitaja 1,5

50% Eestis uppunutest olid **alkoholijoores**. Joores uppumiste osatähtsus on võrreldes 2015. aastaga kasvanud **12% võrra**

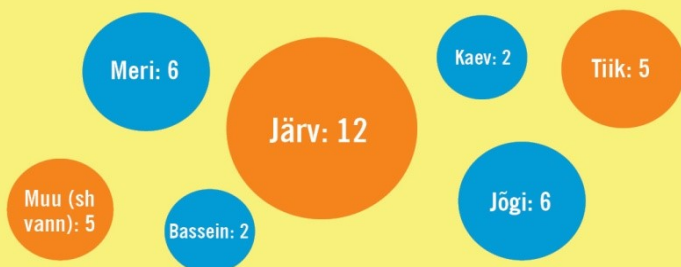

- 42 uppunust olid **37 mehed** ja 7 naised
- Iga kolmas** uppunu oli **eakas**
- Uppus kokku **4 last**, kellest 3 olid alla 6-aastased
- 60%** uppumistest leidis aset kukkumiste tõttu

Kalastamisel uppus aasta jooksul kokku **9 inimest**. Kalastamisel uppus keskmiselt **63-aastane mees**. Uppunud kalamehed **ei kandnud päästevesti**.

Kõige enam uppumisi leidis aset **järves**

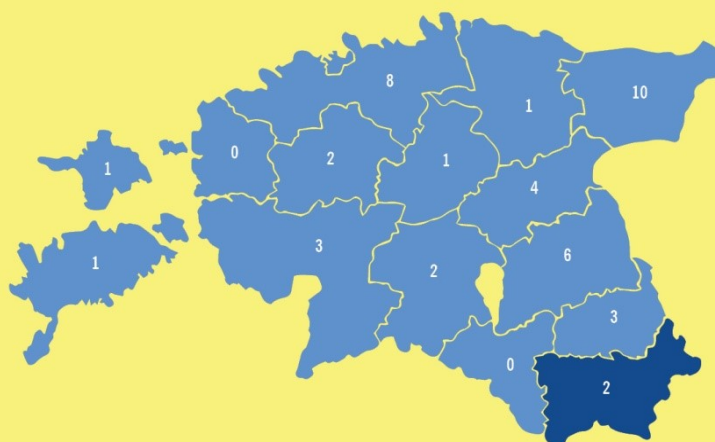

- Õnnetustes hukkunute arv väheneb
- Päästesündmuste ja ohukahtluste arv väheneb
- Inimesed tunnevad end Võru maakonnas turvaliselt. Päästeameti usaldusväärsus on kõrge
- Päästesündmustele kohalejõudmine on kiire
- Päästesündmusel kannatanuni jõudmise aeg lüheneb

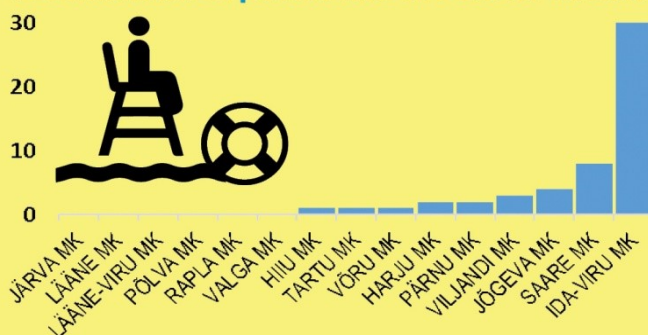
Peamised uppumiste põhjused:

Kõige enam uppumisi oli 2017. aastal **Ida-Virumaal**, kus uppus **10 inimest**. **Võru maakonnas uppus kokku 2 inimest**.

Veeõnnetustest päästetute arv 2016. aastal:

Päästeameti visioon:

Päästeamet on 2025. aastaks igauhe kaasabil vähendanud Eestis õnnetuste arvu ja kahjusid Põhjamaade tasemele

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Eesti Vetelpääste Selts, Päästeamet

TURVALISUS JA ÕIGUSRIKKUMISED

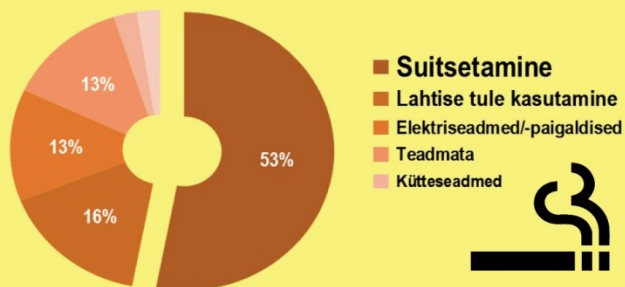
Tuli

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

2017. aastal hukkus Eestis tulekahjudes kokku **38 inimest**

Peamine hukkunudega tulekahjude põhjustaja oli **hooletu suitsetamine**

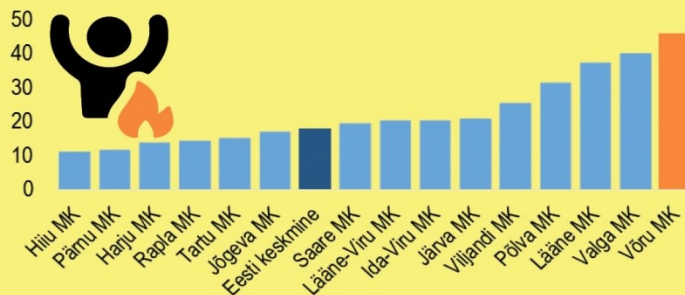
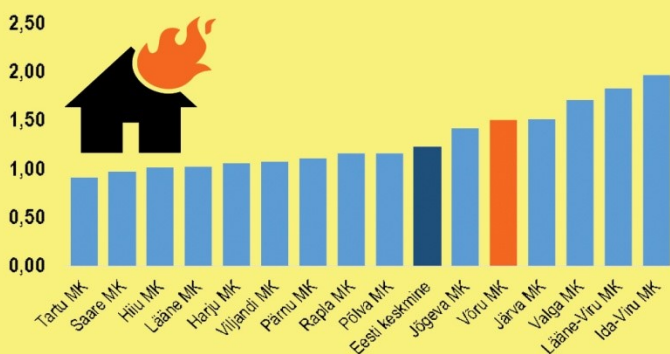

Tulekahjus hukkunu oli keskmiselt **67-aastane**

63% hukkunutest olid alkoholijoobes

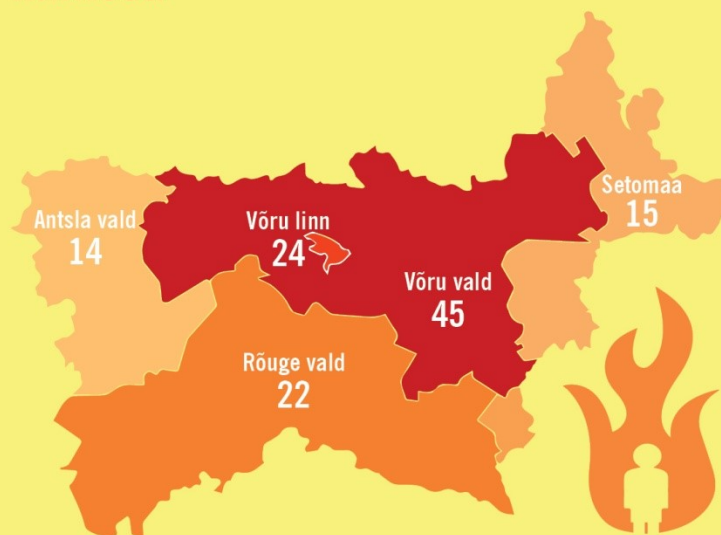
64% hukkusid ilma töökorras suitsuandurita

2014-2016 aasta **keskmine hoonetulekahjude arv** maakondade lõikes 100 000 elaniku kohta

Viimastel aastatel on keskmine tuleõnnetustes kannatanute arv 100 000 elaniku kohta **kõige suurem Võru maakonnas** (2014, 2015, 2016)

Võru maakonnas toimus 2017. aastal kokku **120 tulekahju, milles hukkus 2 inimest.**

EESMÄRGID

- Tuleõnnetuste vältimine/vähendamine
- Tuleõnnetustes hukkunute arvu vähendamine
- Hoonete tuleohutuse tagamine ja teavitustöö
- Ennetustöö tõhustamine ja suurem koostöös partneritega
- Varalise kahju vähendamine hoonetulekahjudes
- Elanikkonna ohutusalane teadlikkus kasvab
- Eluhooned on ohutud ning varustatud nõuete-kohaste seadmetega

VÕRGUSTIK

- Päästeamet
- Politsei- ja Piirivalveamet
- Päästeliit
- Kaitseliit
- Naiskodukaitse
- Kohalikud omavalitsused
- Sotsiaalkindlustusamet
- Vabatahtlikud pritsimehed
- Ohutusfirmad – Tamrex OÜ
- MTÜ-d ja ettevõtted

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

Allikad: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Päästeliit

TURVALISUS JA ÕIGUSRIKKUMISED

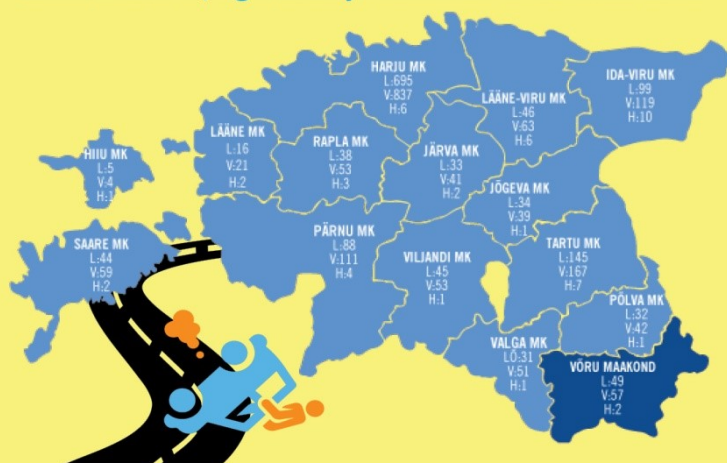

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

Liiklus

Igal aastal hukub maailmas liiklusõnnetustes umbes 1,2 miljonit inimest ja seda enamasti maanteedel, s.o samapalju kui Eestis elanikke. Aastatel 1992–2012 toimus Eestis **36 307 inimkannatanutega liiklusõnnetust**, milles sai viga **45 589 inimest** ja hukkus **4341 inimest**

Liiklusõnnetuste, vigastatute ja hukkunute arvud maakonniti:

L - liiklusõnnetuste V - vigastatute H - hukkunute arv

Iga viies 6-14-aastane laps kannab enda sõnul jalgrattaga sõites alati kiivrit. Laste sõnul paneb iga kümnes lapsevanem jalgrattasõidu kiivri pähe (2010 TNS Emor uuring)

2017. aastal toimus Võru maakonnas **kõige rohkem liiklusõnnetusi** – 100 000 elaniku kohta 146 õnnetust. Näiteks Harjumaal oli vastav näitaja 119.

Eesti keskmisega võrreldes toimus Võru maakonnas proportsionaalselt rohkem ühissõidukiõnnetusi

2017. aastal tabati Võru maakonnas 365 joobes juhti, mis on keskmiselt **1 joobes juht iga päev**

Liiklusrikkumiste põhjuste edetabel:

1. joobes juhtimine
2. juhtimisõiguseta juhtimine
3. kiiruse ületamine

LÕ-s alkoholi/narko mõju all juhi süül hukkunuid

LÕ-s hukkunud turvavarustusega

LÕ-s hukkunuid

LÕ alkoholi/narko mõju all juhi süül

Inimkannatanuga LÕ-d

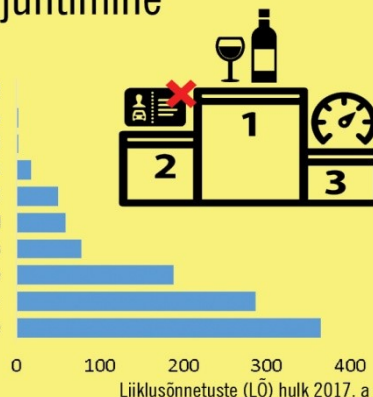
LÕ-s vigastatuid

Kõrvalised tegevused autoroolis

Kiiruse ületamine

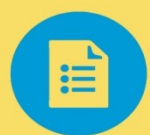
Juhtimisõiguseta MS juhtimine

Joobes MS juhtimine

EESMÄRGID

- Liikluses hukkunute ja vigastatute arvu vähendamine
- Joobes juhtide osakaalu vähendamine
- Turvalisema liikluskeskkonna kujundamine

TEGEVUSED

- Eesmärkide saavutamiseks teevad erinevad organisatsioonid ja kogukonnad tulemuslikku koostööd
- Kujundame hoolivat ja viisakat liikluskultuuri

- Toetame liikluskasvatuse elluviimist erinevatele sihtgruppidele, kuid meie eriline tähelepanu on lastel ning noortel
- Kaasame kogukondi loomaks turvalisemat liikluskeskkonda
- Toetame turvalise taristu arendamist, mis arvestab jalakäija, jalgratturi ja sõidukite vajadustega
- Pöörame tähelepanu liiklustaristu turvalisusele ja ligipääsetavusele arvestades erivajadustega inimestega
- Tunnustame inimesi ja tegusid, mis aitavad luua turvalisemat liikluskeskkonda

Info põhineb 2017. aasta statistilistel andmetel, v.a kui tekstis ei ole väidetud teisiti.

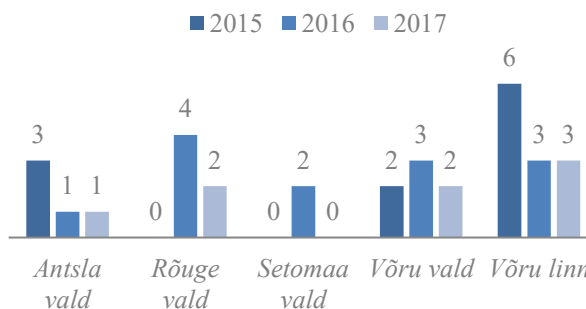
Allikad: Statistikaamet, Maanteeamet, Võrumaa Arenduskeskus, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet

TURVALISUS JA ÕIGUSRIKKUMISED

VESI

Vee- ja tuleohutusala teadmised ning oskused on vajalikud igale inimesele, andes ühelt poolt oskusteavet, kuidas ohte ennetada ning teisalt kindlustunnet, kuidas kriisiolukorras toime tulla.

Nii 2015. aastal kui ka 2016. aastal toimus Võru maakonnas 11 veeõnnetust. 2017. aastal leidis aset 8 veeõnnetust⁵² (joonis 1). Mainitud ajaperioodil uppus veeõnnetuse tagajärjel 5 inimest. Eesti koondstatistika⁵³ näitab, et 60% uppumistest leiab aset kukkumise tõttu, valdavalt on põhjuseks alkoholijoove. Muud põhjused – puudulik ujumisoskus, järelevalveta lapsed, tervislik seisund, ujumine selleks mitte ette nähtud kohtades või paadisõidu eeskirjade rikkumine.

Joonis 1 veeõnnetuste arv kohalike omavalitsuste lõikes

TULI

Tulekahjude arv kajastab tuleohutusnõuete täitmist paikkonnas ja inimeste ohuteadlikkust. Vastavalt Päästeinfo-süsteemi statistikale omavalitsuse üldnäitajates⁵⁴, on tulekahjude arv viimastel aastatel langustrendis – 2015. aastal oli Võru maakonnas 149, 2016. aastal 129 ning 2017. aastal 120 tulekahju. 2017. aastal hukkus Eestis tulekahjudes ja nende kahjuliku toime järel 38 inimest, neist 20 inimest hukkus ruumides, kus puudus suitsuandur ja 4 inimest hoones, kus suitsuandur oli küll majapidamises, aga laest alla võetud või ilma toiteallikata⁵⁵. Lisaks sellele toob Päästeamet oluliste teguritena välja ka selle, et peaaegu kõik 2017. aastal hukkunuga lõppenud tulesurmad leidsid aset kodus, 63% hukkunutest olid joobes, neljandikul esines probleeme vaimse või füüsilise tervisega ning nad elasid üksi⁵⁶.

LIIKLUS

Turvaline liikumine teedel ja tänavatel on üks olulisemaid tegureid inimeste heaolus, kuna iga liikleja võtab vastutuse iseenda ja kaasliiklejate elu ja turvalisuse eest. Päästeameti andmeil toimus Võru maakonnas 2015–2017. aastal kokku 164 liiklusõnnetust, s.o keskmiselt üks liiklusõnnetus nädalas. Enim tekitavad muret: joobes juhid (2017. aastal 365 juhtu); juhtimisõiguseta isikud (287 juhtu), kiiruseületajad (189 juhtu) ning roolis olles kõrvaliste tegevustega tegelemine (78 juhtu)⁵⁷. Eestis toimub iga päev kõrvaliste tegevuste tõttu keskmiselt viis liiklusõnnetust ning küsitlusuuringu⁵⁸ tulemusel 72% juhtidest tunnistavad, et on viimase aasta jooksul roolis olles telefoni kasutanud.

⁵²Päästeinfosüsteem. <https://goo.gl/WwtdQf>

⁵³Veeohutus. <https://goo.gl/7DEQhP>

⁵⁴Päästeinfosüsteem. <https://goo.gl/WwtdQf>

⁵⁵Päästeamet. <https://kodutuleohutuks.ee/tuleohutuse-statistika/>

⁵⁶Päästeamet. Hukkunuga tulekahjud 2017.

⁵⁷Politsei- ja Piirivalveamet. Võrumaa õiguskorra ülevaade 2017.

⁵⁸Kõrvalised tegevused autoroolis on jätkuvalt tõsine probleem. <https://goo.gl/vuAZKW>

Maakonna tervise ja heaolu ülevaade 2018

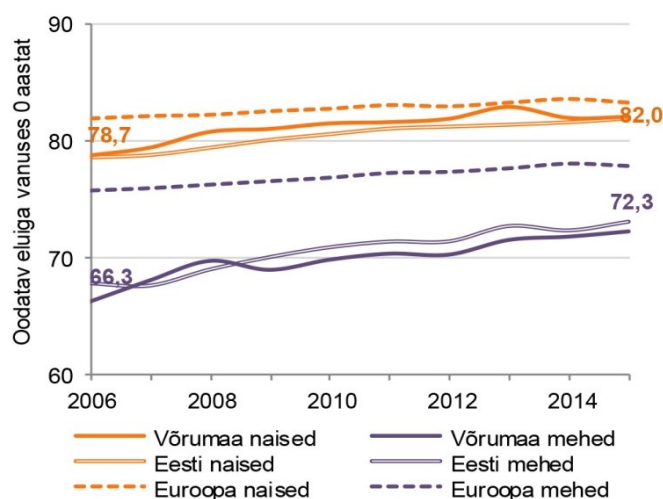
VÕRUMAA

Ülevaade võtab kokku tervise ja heaolu valitud näitajad, mis on ühtsetel alustel arvutatud ja Eesti keskmisega võrreldavad. Ülevaate eesmärk on aidata kaasa kohaliku tasandi tegevuste planeerimisele elanike tervise ja heaolu parandamiseks.

Selle on koostanud Tervise Arengu Instituudi spetsialistid koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Statistikaametiga.

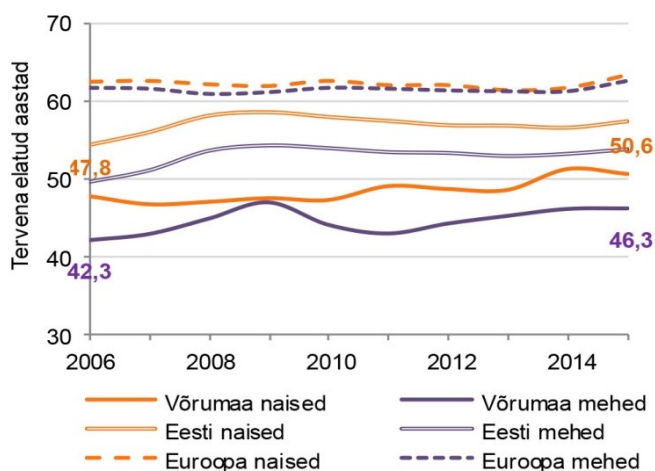
Ülevaates välja toodud andmete kohta leiab täiendavat infot aadressil: www.terviseinfo.ee/maakonnatervis.

Oodatav eluiga

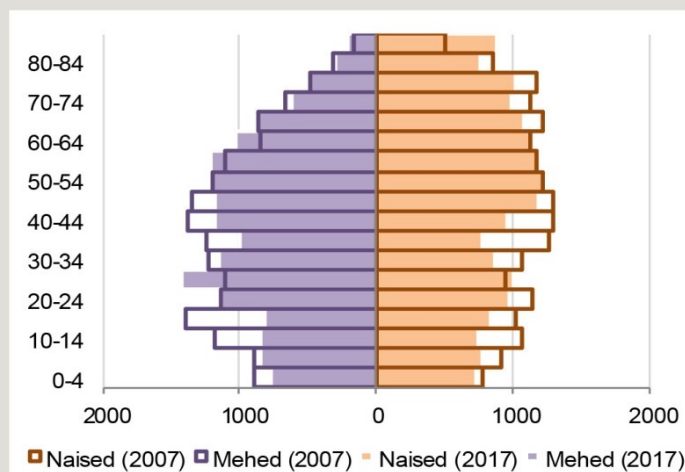
Märkus. Vanuses 0 aastat. Allikad: Eurostat, Statistikaamet.

Tervena elatud aastad

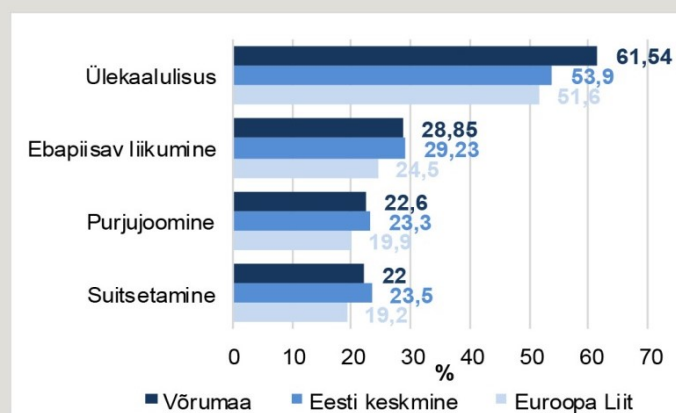

Märkus. Vanuses 0 aastat. Allikad: Eurostat, Statistikaamet

Rahvastik 2017 ja muutus võrreldes 2007. aastaga

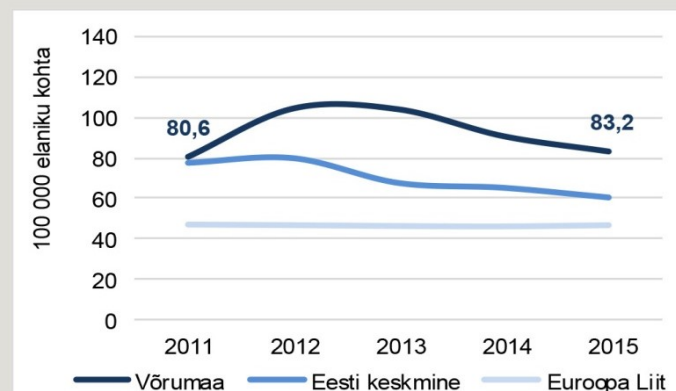

Tervisekäitumise põhinäitajad

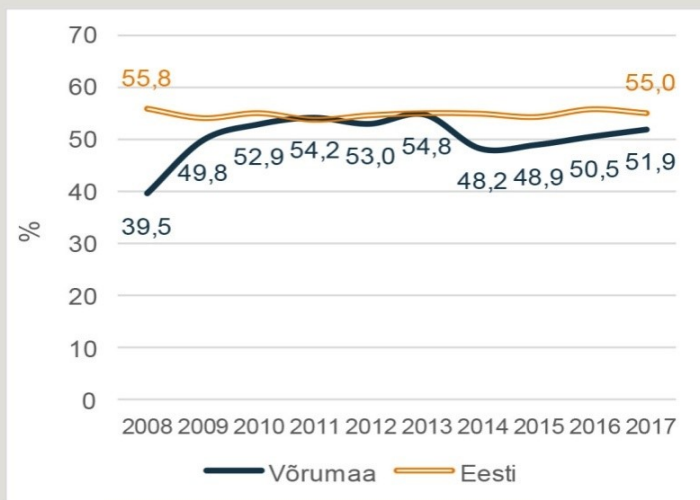
Märkus. Osatähtsus elanikkonnast (2014). Allikad: Eurostat, Eesti Terviseuuring (suitsetamine, purjujoomine), toitumisuuring (ebapiisav liikumine, ülekaalulisus).

Surmad vigastustesse ja mürgistustesse

Märkus. Standarditud kordaja. Allikad: Eurostat, surma põhjuste register.

Positiivne tervise enesehinnang

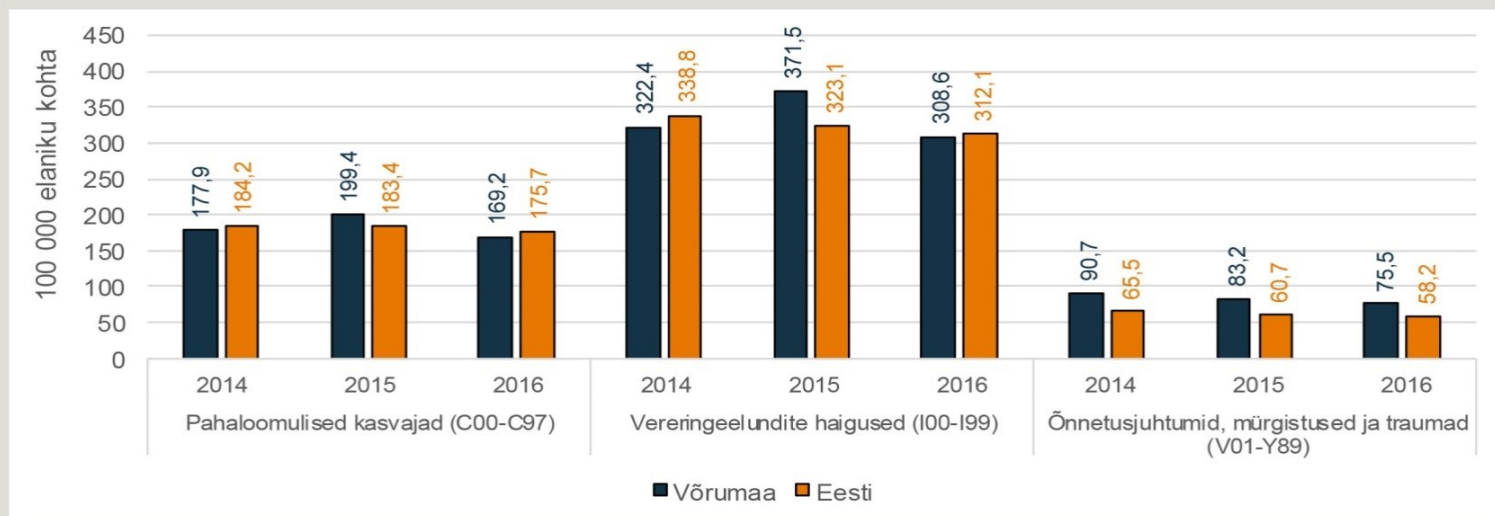
Allikas: Statistikaamet, Sotsiaaluuring.

Alla 65-aastaste surmad

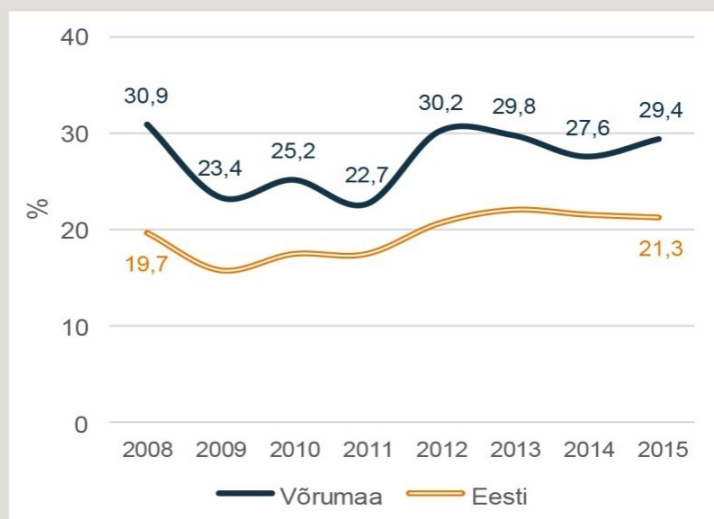
Allikas: Statistikaamet.

Suremus pahaloomulistes kasvajatesse, vereringeelundite haigustesse ja õnnetusjuhtumite tõttu

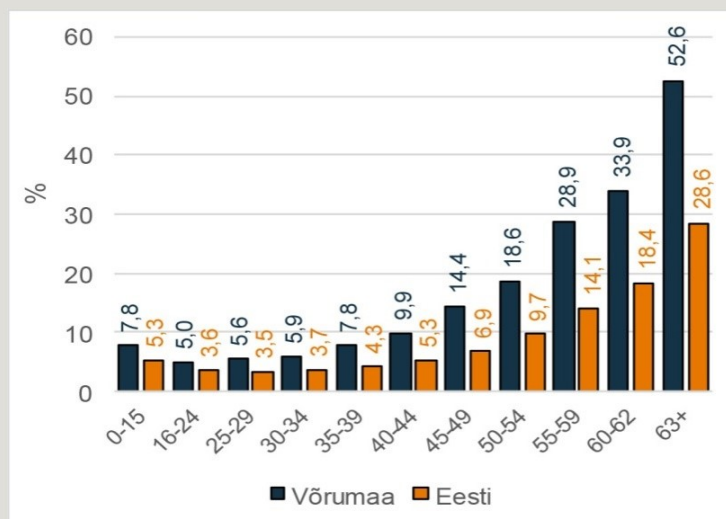
Allikas: Surma põhjuste register. Standarditud suremuskordajad 2014, 2015 ja 2016.

Suhtelise vaesuse määr

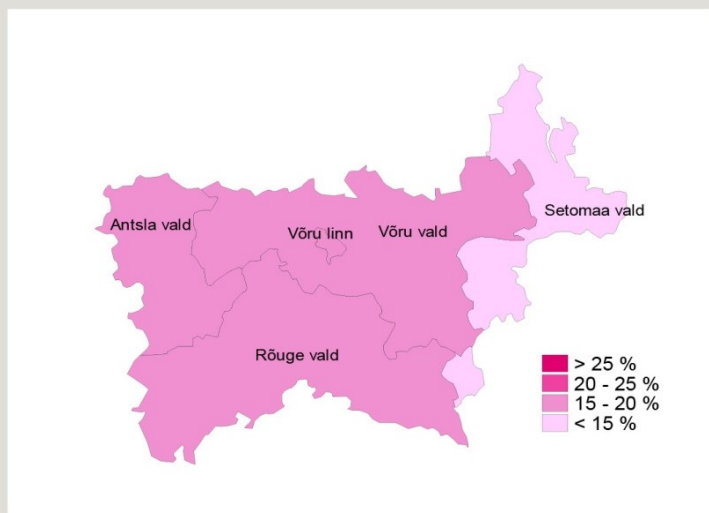
Allikas: Statistikaamet.

Puudega inimeste osakaal vanuserühma järgi (2017)

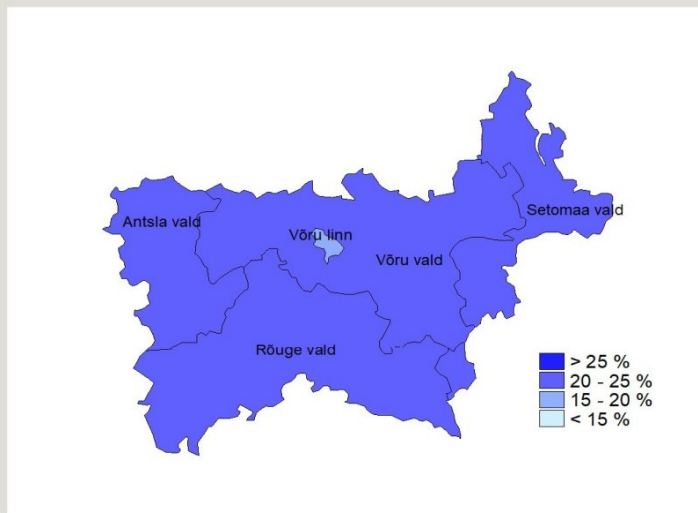
Allikas: Sotsiaalkindlustusamet.

Laste (0–17-aastaste) osatähtsus (%)

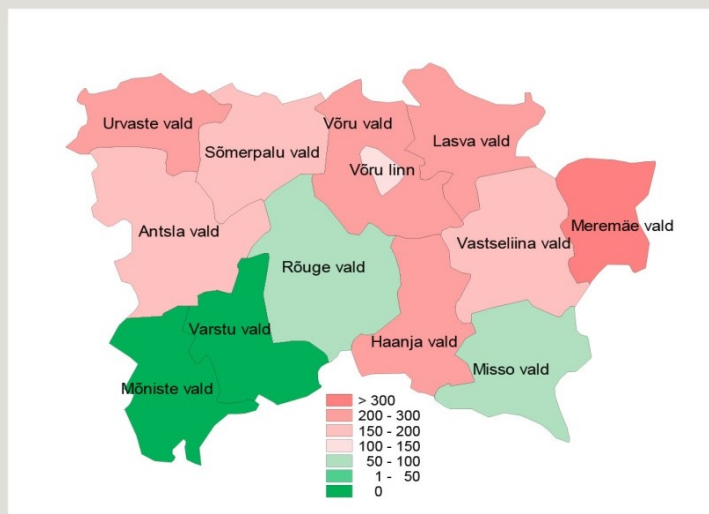
Märkus. 2017. a uus haldusjaotus. Andmed: 2017. a. Allikas: Statistikaamet.

Eakate (üle 65-aastaste) osatähtsus (%)

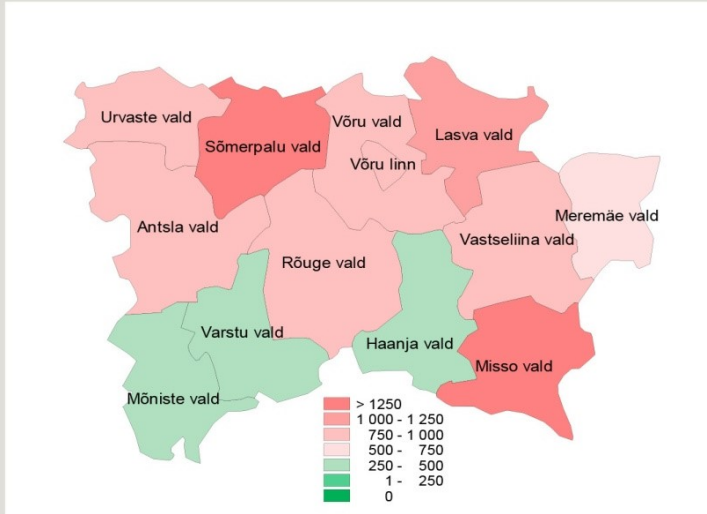
Märkus. 2017. a uus haldusjaotus. Andmed: 2017. a. Allikas: Statistikaamet.

Liiklusõnnetustes hukkunud ja vigastatud (100 000 kohta)

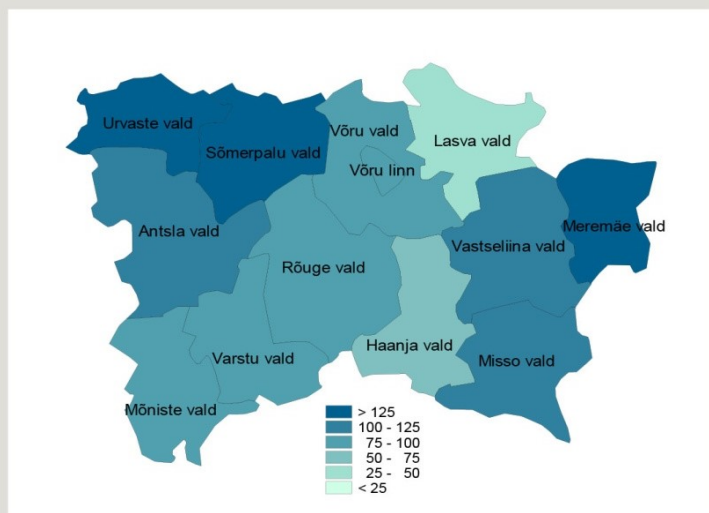
Märkus. 2017. a vana haldusjaotus. Andmed 2016. a. Allikas: Maanteeamet.

Tabatud joobes sõidukijuhid (100 000 kohta)

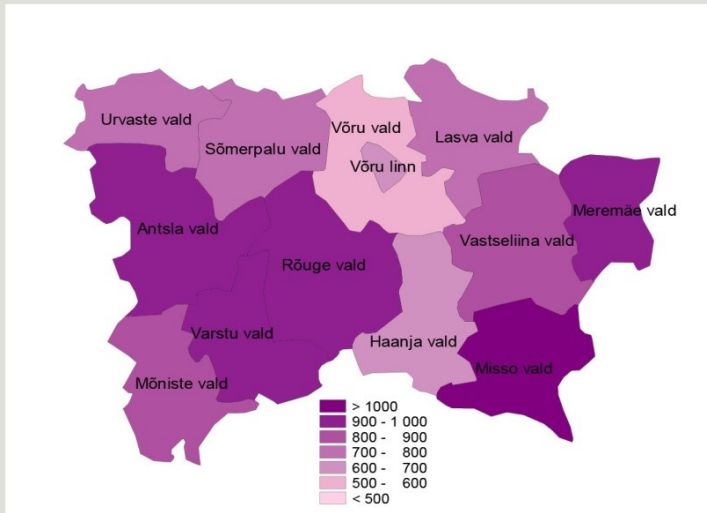
Märkus. 2017. a vana haldusjaotus. Andmed 2015. a. Allikas: PPA.

Surmad õnnetusjuhtumite tagajärjel (100 000 kohta)

Märkus. 2017. a vana haldusjaotus. Andmed 2014–2016. a. Allikas: surma

Surmad vereringeelundite haigustesse (100 000 kohta)

Märkus. 2017. a vana haldusjaotus. Andmed 2014–2016. a. Allikas: surma põhjuste

Võrumaa tervise ja heaolu ülevaade 2018

Joonis võrdleb maakonna tervisenäitajaid ülejäänud Eestiga. Maakonna positsiooni Eesti keskmise suhtes näitab värviline ring, halli ribana on toodud kogu Eesti näitajate jaotus.

- Paremini kui Eesti keskmine
- Ei erine oluliselt Eesti keskmisest
- Halvem kui Eesti keskmine

	Näitaja	Maakond		Eesti keskmine	Eesti halvim	Positsioon Eesti keskmise suhtes	Eesti parim
		Arv	Kordaja, %				
Rahvastik	1 Meeste keskmine eluiga	72	72,3	73,2	69,5		74,9
	2 Naiste keskmine eluiga	82	82,0	81,9	79,7		83,1
	3 Meeste tervena elatud aastad	46	46,3	53,9	42,2		62,0
	4 Naiste tervena elatud aastad	51	50,6	57,4	48,5		67,3
	5 Loomulik liive*1000	-177	-0,2	-1,2	-8,3		2,2
	6 Laste (0–14-aastaste) osatähtsus (%)	4717	14,1	16,2	11,6		18,5
	7 Eakate (>65-aastaste) osatähtsus (%)	7235	21,6	19,3	22,7		17,3
Võrdsed võimalused	8 Tööhõive määr (%)	..	57,3	65,6	48,5		71,3
	9 Keskmine brutokuupalk (€)	907	907,0	1146,0	864,0		1271,0
	10 Suhtelise vaesuse määr (%)	..	28,1	21,1	32,2		16,0
	11 Registreeritud töötuse määr (%)	..	4,3	6,8	12,8		3,6
	12 Laste suhtelise vaesuse määr (%)	..	26,5	18,5	46,4		13,1
	13 Abivajavad lapsed*1000	527	15,9	6,0	15,9		0,8
Rahvastiku tervise seisund	14 Positiivne tervise enesehinnang (>16a) (%)	..	51,9	55,0	28,5		63,6
	15 Tervisest tingitud piirangud (>16a) (%)	..	46,2	34,4	56,5		28,2
	16 Depressiooni esinemine - mehed (>16a) (%)	..	8,0	5,8	12,0		2,8
	17 Depressiooni esinemine - naised (>16a) (%)	..	21,7	10,3	21,7		4,7
	18 Haiglaravil viibinud vigastuste tõttu*1000	347	10,2	10,2	13,3		8,4
	19 Pahaloomuliste kasvaja esmasjuhud*1000	225	6,8	6,6	8,4		6,0
	20 Tuberkuloosi esmahaigestumus*100 000	6	17,9	16,0	28,7		0,0
	21 Seksuaalsel teel levivad haigused (va HIV)*100 000	21	61,6	116,3	186,6		37,7
	22 HIV nakkusjuhud*100 000	0	1,0	22,1	76,2		0,0
	23 Puudega inimeste osatähtsus (%)	7362	22,0	11,4	24,8		6,9
	24 Puudega laste (0–15a) osatähtsus (%)	392	7,8	5,3	10,2		3,2
	25 Surmad enne 65. eluaastat*100 000	97	3,6	3,1	5,3		2,3
Tervise eluviis	26 Surmad vigastustesse ja mürgistustesse*100 000	28	75,5	58,2	101,2		37,2
	27 Alkoholisurmad*100 000	24	70,6	36,0	70,6		22,6
	28 Surmad vereringeelundite haigustesse*100 000	245	308,6	312,1	401,0		268,9
	29 Surmad pahaloormulistes kasvajatesse*100 000	98	169,2	175,7	240,9		142,5
	30 Purju joomine viimasel kuul (mehed, >16a) (%)	..	38,4	28,0	40,9		21,9
	31 Purju joomine viimasel kuul (naised, >16a) (%)	..	9,4	5,7	11,8		2,2
	32 Ülekaalulised ja rasvunud (16–74a) (%)	..	61,5	47,6	61,9		41,3
	33 Suitsetajad (>16a) (%)	..	22,0	23,5	30,1		19,1
	34 Raseduse ajal suitsetajad (%)	23	8,0	5,9	12,0		3,1
	35 Teismeliste (15–17a) rasedused*1000	9	16,6	16,2	35,8		6,3
	36 Piisav puu- ja köögiviljade söömine (16–74a) (%)	..	3,8	2,2	0,7		100,0
	37 Piisav liikumine (16–74a)	..	71,2	70,8	44,1		89,5
Toetav elukeskkond	38 Vaktsineerimisega hõlmatud 2-aastaselt (%)	..	93,4	93,4	90,9		98,8
	39 Rinnavähi sõeluuringutega hõlmatud (%)	946	63,6	56,4	54,2		68,3
	40 Emakakaelavähi sõeluuringutega hõlmatud (%)	611	48,4	46,0	40,0		53,7
	41 Elukoha turvalisuse hindamine (15–70a) (%)	..	93,8	84,7	70,0		97,1
	42 Isikuvastased kuriteod*1000	163	4,9	5,1	7,3		2,5
	43 Varavastased kuriteod*1000	241	7,2	12,0	15,2		3,8
	44 Rasked ja surmavad tööõnnetused*100 000	15	1,1	1,5	2,8		0,8
	45 Liikluses hukkunud ja vigastatud*1000	54	1,6	1,4	1,7		0,8
	46 Tabatud joobes juhid*1000	343	10,3	5,4	10,3		4,0
	47 Tuleõnnetustes kannatanud*100 000	15	45,7	17,8	45,7		11,3
	48 Hoonetulekahjude arv*100 000	50	1,5	1,2	2,0		0,9
	49 Uppumised ja veeõnnetustest päästetud*100 000	2	5,0	5,9	22,6		2,0
	50 Perearstide arv*100 000	22	153,8	151,8	125,0		183,7

* Märkus. *1000 = 1000 elaniku kohta; *100 000 = 100 000 elaniku kohta.

Loe kasutatud näitajate kohta täpsemalt veebiaadressilt <http://terviseinfo.ee/maakonnatervis> või kasuta QR-koodi.

Andmeallikad: 1–12, 14–15, 23–25, 42–43 Statistikaamet; 16–20, 26–37, 39–41, 50 Tervise Arengu Instituut; 13 Sotsiaalministeerium; 21–22, 38 Terviseamet; 44 Tööinspektsioon; 45 Maanteeamet; 46 Politsei- ja Piirivalveamet; 47–49 Päästeamet.

